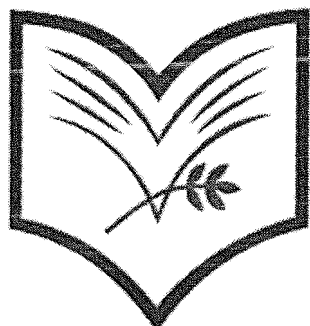

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülete
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

V. évfolyam

2008/2. sz.

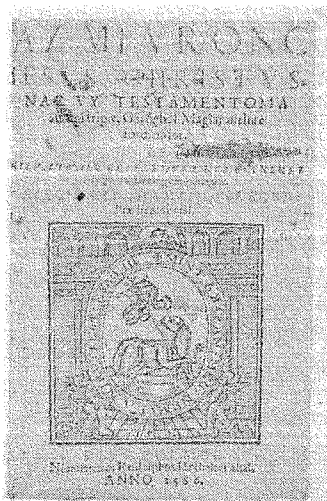

**A BIBLIA ÉVE
2008**

I.

2008-ban sokféle rendezvény foglalkozik a Bibliával: kiállítások, konferenciák, kerekasztal-beszélgetések, előadás-sorozatok, országjáró Biblia, Biblia-maraton, Biblia-versenyek zajlanak országszerte. Bővebben tájékozódhatunk a <http://www.bibliaeve.hu> honlapról.

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének tagjai aktívan vesznek részt a Biblia Éve programjaiban. Az EKE Hírlevelének 2008/2-4. számaiban közöljük a rendezvényekről szóló beszámolókat.

Debrecen és a magyar Biblia

Biblia-kiállítás Debrecenben
(Kiállítás-megnyitó beszéd)

A Kárpát-medencei magyar református egyházkerületek címereinek középpontjában két kivétellel a Szentírás ábrázolása szerepel, de a kivételeken is biblikus szimbólum látható. A szimbólon eredeti görög jelentése olyan jel, melyet két (vagy több) ember őrzött azzal a céllal, hogy tulajdonosaik felismerjék egymást. Tágabb értelemben tehát a jelképek egy kisebb-nagyobb közösség önmagára ismerését segítették, azaz közösség teremtésére is alkalmasak lehetnek leegyszerűsített formák segítségével, melyek a legelvontabb fogalmakat is képesek felidézni. A kifejezés teológiai vonatkozásaira utal a latin *symbolizare* szó, amely nem csupán azt jelenti, hogy jelképileg kifejezni, hanem azt is, hogy hinni és vallani. (A *symbolum* tehát egyúttal hitvallást is jelentett.) Szimbólumok között maradván, annak a ténynek is jelképi jelentősége van, hogy a Magyarországi Református Egyház éppen Debrecen címerét vette át. Ahogyan

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

V. évfolyam

2008/2. sz.

Gönci György prédikátor Félégyházi Tamás *Újtestamentumának* előszavában írja a tanácsbéli urakhoz: „Az Tikegyelmetek városa, mi időtül fogva az Istennek ígéjének fejet hajtott, ... buzgó volt az evangéliumnak hallgatásában és tanulásában, szorgalmatos gondot viselt az Isten anyaszentegyházára, az tanítókra és tanulókra... Mindezekért ...főnek tartattatott ez mi országokban.”

Ha meggondoljuk, hogy milyen központi szerepe van a Bibliának a keresztyénség életében, és mérlegeljük, hogy milyen szerepet játszott Debrecen a reformáció korától a magyar kultúrában, a kiállítás címe sokrétű, szövevényes kapcsolatot ígér. És felvet néhány kérdést. Mi történt a szabad királyi városoknak korábban nyomába sem férkőző mezővárossal, amely a 16. század elején még alig próbálkozott diákok nyugati egyetemekre juttatásával, hogy Gönci György szerint 1586-ban már „főnek tartatott ez mi országokban”? Ez a kijelentés nemcsak régi történetírók ítéletével van összhangban, de az ismert történeti-statisztikai tényekkel is, amelyek szerint a 16. század végén már Debrecen a legnépesebb és leggazdagabb magyarországi település, a legtöbb adót fizette, céheit, vásárait tekintve is élvonalba került.

Szenci Molnár Albert életművét, a hanau Biblia kiadásának 400. évfordulójára tekintettel, más főszereplőknél részletesebben mutatjuk be. Ő már 1584-ben feljegyezte naplójában, hogy csupán a Pozsony megyei Szencről és környékéről tíz diáktársával együtt iratkozott be a debreceni Kollégiumba. E ténynek egyetlen magyarázata lehet: a város valóban szellemi központtá lett, mert olyan professzorokat alkalmazott, mint a négy híres egyetemen tanult bibliafordító Félégyházi Tamást, vagy a szintén bibliafordító Komáromi Csipkés Györgyöt (az első angol nyelvtanunk szerzőjét). Debrecen felemelkedésében döntő szerepet játszott a vallás és a kultúra, illetve az a tény, hogy a török hódoltság idején megkísérelte átvenni az ország központi részeinek szerepét.

Melius Juhász „Úrnak szava halló város”-nak nevezte Debrecent, és mindent megtett azért, hogy ez valóban bekövetkezzék. Őt idézem: „Ez világtul elvetett, hagyatott árvák vagyunk ...mint a mészárszékre vitt juhok. De az Isten kegyelme, lölke, az Krisztus, az Istennek ígéje el nem hágy, velünk vagy, mind világ végezetig ... Az Isten ígéjének világossága napról napra jobban világoskodik ... mindenféle nyelven szól az ű népének ... A Jehova Elóhim ... mindennek parancsolja, hogy tudakozza az Írást.” Ahogyan önmagát nevezte, „Melius Péter, Jézus Krisztus szolgája, a debreceni egyház pásztora” a teljes Biblia magyarra fordítására törekedett. Nyilvánvalóan biblikus jelképen alapul Huszár Gál híres mondata is, amely Debrecent „Egész Magyarországnak és Erdélységnek ... világosító lámpásá”-nak nevezte. Makkai László arra hívta föl a figyelmet, hogy a nyomdaalapító reformátor Kálvin egyik Genfről szóló mondatát alkalmazta a debreceni „Keresztyén Respublikára”. Ahogy Kálvin mondta: „Une lampe ardente pour éclairer ceux qui sont encore éloignés de l’Évangile,” azaz világító lámpás azok megvilágosítására, akik még távol élnek az Evangéliumtól.

Európában sem egyedi jelenség, hogy egy mezőgazdasági régió vezető települése vallási fordulatnak köszönhetően emelkedik föl. A legismertebb talán Genf példája. Igaz, szintén egy fontos kereskedelmi út stratégiai pontján helyezkedett el, de könyvtermelése egészen 1550-ig elhanyagolható, míg később egész Franciaországot elárasztotta a nép nyelven írott protestáns könyvekkel. Hasonló a helyzet Wittenberggel, amely Debrecenre döntő hatást gyakorolt. Nem véletlen, hogy a korábban jelentéktelen német kisváros egyetemét választotta

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

V. évfolyam

2008/2. sz.

mind a tizenkét debreceni rektor, akiket név szerint ismerünk a 16. századból. Wittenberg életének meghatározó tényezőjévé vált az egyetem és a nyomda, 1517 után az adófizetők 20 %-nak megélhetése a könyvek forgalmától függött, kb. százan foglalkoztak papírgyártással, könyvkötéssel, nyomtatással.

A Bibliát az egyház egyedüli fundamentumának tekintő reformáció sokat köszönhet a nyomdászatnak. Igaz, a 10. század óta számos német nyelvű bibliafordítás született már Luther előtt is, de az ő német Bibliája több mint 400 teljes vagy részleges kiadásban jelent meg 1546-ban bekövetkezett haláláig. Debrecen könyvtermése nem hasonlítható Genféhez, Wittenbergéhez vagy Antwerpenéhez, ahol csak Plantin műhelyében tizenhat nyomdaprés ontotta a könyveket, de volt évtized, amikor a hazai termés 50%-a Debrecenben született! Talán a statisztikáknál is többet mond, hogy a hagyomány szerint Huszár Gál először Melius Juhász Péter házában, a Kollégiumtól száz méterre dolgozott, majd a műhely a városházán folytatta működését, a tanácsterem közvetlen tözsomszédságában! A források szerint „nem pusztán üzletképpen tekintetett és tartatott a város által”, a református keresztyénséghez és a Bibliához mindvégig szoros kapcsolat fűzte. Kiállításunkon a városhoz kötődő fordításokon és kiadásokon kívül azokat a ritka kéziratokat és régi nyomtatványokat, azokat a külföldi szerzőket mutatjuk be, akiket a helyi fordítók munkájuk során használtak. Évszázadról évszázadra, Melius Juhásztól egészen napjainkig öröndetesen nagy számban voltak debreceni tudósok és tanárok, lelkészek és diákok, akik a Szentírás szövegét fordították, gondozták, kiadták, hirdették és követték.

Vallási szimbólumok magyarázóí szerint Debrecen címerén Isten báránya azokra tekint hátra, akikért szenvedett, a fehér keresztes piros zászló pedig a vére hullásával aratott győzelemre utal. De a címer valamennyi motívuma egységes: a poraiból megéledő főnixmadár (a test feltámadása!) ókeresztény mozaikokon is igen gyakran látható pálmával és napkoronával együtt. (A pálmának phoinix a görög neve!). Agnus Dei lábai alatt az Ó- és Újszövetség „Isten üdvözítő tervét” tartalmazza, mindenki számára nyitott könyvek képében. A Biblia Évének megszervezésére vélhetőleg azért került sor, mert a Szentírás, amelynek első könyvei több mint háromezer évvel ezelőtt íródtak, nagyon sokak számára bezárult. Naponként a dátumra tekintünk, de szinte soha nem gondolunk arra, hogy az európai időszámítás kezdete e könyv központi alakjának születésétől datálódik. Ha igaz az, hogy Európának zsidó-keresztény gyökerei vannak, akkor biblikusan szólva a fejsze már közel van ezekhez a gyökerekhez (Lk 3,9), mi pedig a saját dolgainknak talán éppen a lényegét nem látjuk.

Mondandómat azzal kezdtem, hogy a szimbólumok egy közösség önmagára ismerését is segíthetik. Ezért is nyíljék föl számunkra ez a könyv. A Biblia Éve jelmondata szerint „boldog, aki olvassa,” az első magyar hexameter szerzője pedig azt üzeni: „Itt vagyon a tudomány, mely örök íletet ád.” És bizonyára lesznek, akik számára csupán azt fogja elmondani, hogy Európa minek köszönheti a lényegét, kultúrája alapjait, művészete ihletőjét, mentalitását és erkölcsét. És ez sem kevés.

Gáborjáni Szabó Botond